



SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
Sygn. akt P 48/13
BAS-WPTK-2961/13

Warszawa, dnia 18 czerwca 2014 r.

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY KAN C E L A R I A	
wpl. dnia	18. 06. 2014
L.dz.	L. zał.

Trybunał Konstytucyjny

Na podstawie art. 34 ust. 1 w związku z art. 27 pkt 2 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643 ze zm.), w imieniu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej przedkładam wyjaśnienia w sprawie pytania prawnego Sądu Okręgowego w Krakowie, Wydział I Cywilny z 17 października 2013 r. (sygn. akt P 48/13), jednocześnie wnosząc o **umorzenie postępowania** na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

Uzasadnienie

I. Stan faktyczny sprawy i przedmiot kontroli

1. Pytanie prawne leżące u podstaw analizowanej sprawy zostało sformułowane w związku z postępowaniem toczącym się przed Sądem Okręgowym w Krakowie, Wydział I Cywilny (dalej: sąd), w sprawie z powództwa J W (sygn. akt).

Powód jest osobą wyznania mojżeszowego [REDACTED]

Jest obywatelem W , a od 2011 r. mieszka i pracuje w Polsce, z którą wiąże swą najbliższą przyszłość.

W 2012 r. powód podjął starania, by uzyskać status członka gminy wyznaniowej żydowskiej w K Pismem z kwietnia 2012 r. wezwał gminę do przyjęcia go w poczet swych członków, następnie zaś – pismem z maja 2012 r. – zwrócił się do przewodniczącego Związku Gmin Wyznaniowych Żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej o podjęcie działań zmierzających do modyfikacji wewnętrznych regulacji tych gmin oraz do znowelizowania ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 41, poz. 251 ze zm.; dalej: u.g.w.ż.).

Gmina wyznaniowa żydowska odmówiła jednak przyjęcia J W do grona swych członków, stwierdzając, że przedstawiona przezeń argumentacja nie odpowiada prawu wewnętrznemu Wyznaniowej Wspólnoty Żydowskiej w Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie, w jakim reguluje ono przesłanki nabycia członkostwa. Jedną z nich jest bowiem posiadanie obywatelstwa polskiego, a warunek ten nie został w badanej sprawie spełniony.

W tej sytuacji J W zwrócił się do sądu powszechnego, domagając się nakazania gminie wyznaniowej żydowskiej w K złożenia oświadczenia woli, którego treścią będzie przyjęcie go do tej gminy.

2. W toku postępowania sąd powziął wątpliwości co do zgodności z Konstytucją art. 2 ust. 1 u.g.w.ż. Zgodnie z tym przepisem: „Gminy żydowskie zrzeszają pełnoletnie osoby wyznania mojżeszowego, posiadające obywatelstwo

polskie, zamieszkałe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej”. Wątpliwości sądu odnoszą się do tego przepisu „w zakresie, w jakim uniemożliwia pełnoletnim osobom wyznania mojżeszowego, zamieszkującym na terytorium Rzeczypospolitej, lecz nieposiadającym obywatelstwa polskiego, przyjęcie w poczet członków gminy wyznaniowej żydowskiej”.

II. Wątpliwości sądu

1. W świetle *petitum* pytania prawnego, sąd dopatruje się niezgodności zakwestionowanego przepisu z art. 32 (w całości, bez wskazania jednostek redakcyjnych tego artykułu) oraz art. 53 ust. 1 i ust. 2 Konstytucji. Przepisy te mają następujące brzmienie:

– art. 32: „Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne” (ust. 1); „Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny” (ust. 2);

– art. 53 ust. 1 i ust. 2: „Każdemu zapewnia się wolność sumienia i religii” (ust. 1); „Wolność religii obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz uzewnętrzniania indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie, swojej religii przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie. Wolność religii obejmuje także posiadanie świątyń i innych miejsc kultu w zależności od potrzeb ludzi wierzących oraz prawo osób do korzystania z pomocy religijnej tam, gdzie się znajdują” (ust. 2).

2. Gdy chodzi o uzasadnienie zarzutu naruszenia zasady równości i zakazu niedyskryminacji (art. 32 Konstytucji), ma ono charakter dwupłaszczyznowy.

Po pierwsze, sąd poddaje analizie przepisy innych ustaw regulujących stosunek państwa do poszczególnych związków wyznaniowych (tzw. ustaw partykularnych), by stwierdzić, że żaden z tych aktów nie uzależnia członkostwa w związku od posiadania obywatelstwa polskiego. Skłania to sąd do wyrażenia poglądu, że osoby wyznania mojżeszowego znajdują się w mniej korzystnej sytuacji od wyznawców innych religii, jako że art. 2 ust. 1 u.g.w.ż. „stanowi wyjątek na gruncie pozostałych ustaw wyznaniowych, wprowadza szereg wymogów [w] zakresie przynależności do gminy wyznaniowej żydowskiej, w tym kwestionowany wymóg

obywatelstwa polskiego, którego nie sposób doszukać się w innych ustawach regulujących stosunek Państwa do poszczególnych kościołów i związków wyznaniowych, tym samym przedmiotowa ustawa w zakresie kwestionowanego przepisu, ma charakter dyskryminujący i godzi w zasadę równości określoną w Konstytucji” (pytanie prawne, s. 9).

Po drugie, sąd dopatruje się niekonstytucyjnego zróżnicowania statusu prawnego nie tylko między osobami wyznania mojżeszowego a wyznawcami innych religii, ale także w łonie wyznawców judaizmu. Twierdzi bowiem, że „wyznawcy tej samej religii (w tym przypadku osoby wyznania mojżeszowego), zamieszkujący na terytorium Polski również nie powinni być różnicowani w swych uprawnieniach ze względu na niespełnienie kryterium posiadania obywatelstwa polskiego” (pytanie prawne, s. 10).

Zdaniem sądu, w obu powyższych przypadkach „brak [...] podstaw do wprowadzenia odstępstwa od zasady równości w kontekście [...] przesłanek takich jak cel i treść regulacji bądź inne wartości i normy konstytucyjne, jak również nie sposób doszukać się istnienia ważnych interesów, którym to różnicowanie miałyby służyć” (pytanie prawne, s. 10).

3. W świetle pytania prawnego, zakwestionowany przepis narusza konstytucyjny standard wolności sumienia i wyznania. Wiąże się to z faktem, że art. 11 u.g.w.ż. przyznaje osobom należącym do gmin wyznaniowych żydowskich prawo do zwolnień od pracy lub nauki na czas obejmujący wskazane w tym przepisie święta religijne, a także na czas szabasu. Jak wskazuje sąd, brak członkostwa w gminie wyznaniowej żydowskiej wyłącza możliwość skorzystania z uprawnień zagwarantowanych w ustawie. Wobec tego „brak posiadania obywatelstwa polskiego przez pełnoletnią osobę wyznania mojżeszowego, zamieszkującą i praktykującą na terytorium Rzeczypospolitej w sposób bezpośredni narusza konstytucyjne zasady wolności sumienia i wyznania, chociażby poprzez uniemożliwienie obchodzenia świąt religijnych przez wyznawców danej religii, w takim zakresie, w jakim możliwość taką posiadają członkowie gminy wyznaniowej, a nadto w tym zakresie zasada równości została również naruszona” (pytanie prawne, s. 11).

Co więcej, sąd wskazuje, że „wolność sumienia i wyznania łączona z obywatelstwem pozostaje w sprzeczności z pojmowaniem [...] jej jako prawa przysługującego człowiekowi, a nie obywatelowi” (pytanie prawne, s. 12).

III. Analiza formalnoprawna

1. Według art. 193 Konstytucji oraz art. 3 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643 ze zm.; dalej: ustawa o TK), każdy sąd może przedstawić Trybunałowi Konstytucyjnemu pytanie prawne co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem. W art. 193 Konstytucji sformułowane zostały zatem trzy przesłanki, których łączne spełnienie warunkuje dopuszczalność przedstawienia Trybunałowi Konstytucyjnemu pytania prawnego:

a) przesłanka podmiotowa, zgodnie z którą pytanie prawne może być przedstawione wyłącznie przez sąd, rozumiany jako państwowy organ władzy sądowniczej;

b) przesłanka przedmiotowa, w świetle której pytanie prawne ma dotyczyć zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą;

c) przesłanka funkcjonalna, która uzasadnia wystąpienie z pytaniem prawnym jedynie wtedy, gdy od odpowiedzi na nie zależy rozstrzygnięcie konkretnej sprawy zawisłej przed sądem (zob. postanowienia TK z: 29 marca 2000 r., sygn. akt P 13/99; 10 października 2000 r., sygn. akt P 10/00; 27 kwietnia 2004 r., sygn. akt P 16/03; 6 lutego 2007 r., sygn. akt P 33/06).

W ustabilizowanym orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego przyjmuje się, że zależność między odpowiedzią na pytanie prawne a rozstrzygnięciem sprawy polega na tym, iż wyrok Trybunału musi mieć wpływ na orzeczenie sądu pytającego. Zależność ta jest oparta na odpowiedniej relacji między treścią kwestionowanego przepisu i stanem faktycznym sprawy, w związku z którą pytanie zadano (zob. np. postanowienie TK z 15 maja 2007 r., sygn. akt P 13/06; wyroki TK z: 17 lipca 2007 r., sygn. akt P 16/06; 23 października 2007 r., sygn. akt P 10/07; 20 grudnia 2007 r., sygn. akt P 39/06; 19 lutego 2008 r., sygn. akt P 49/06; 27 maja 2008 r., sygn. akt P 59/07; 16 czerwca 2008 r., sygn. akt P 37/07; 15 października 2009 r., sygn. akt P 120/08).

Przyjmuje się, że wyznaczany za pomocą przesłanki funkcjonalnej dopuszczalny zakres kontroli inicjowanej przez sąd orzekający w konkretnej sprawie jest szerszy niż w wypadku kontroli wszczynanej na podstawie skargi konstytucyjnej

(zob. wyroki TK z: 1 lipca 2003 r., sygn. akt P 31/02; 16 listopada 2004 r., sygn. akt P 19/03; 30 października 2006 r., sygn. akt P 36/05; 30 października 2006 r., sygn. akt P 10/06; 28 kwietnia 2009 r., sygn. akt P 22/07; 12 maja 2011 r., sygn. akt P 38/08). Niemniej w piśmiennictwie dominuje stanowisko, że przedmiotem kontroli konstytucyjności w trybie pytania prawnego może być wyłącznie przepis, który zostanie (powinien zostać) zastosowany w sprawie i stanowić podstawę rozstrzygnięcia sądowego, bądź też który ma bezpośrednie znaczenie dla rozstrzygnięcia w konkretnej, rozpoznawanej przez sąd sprawie (zob. Z. Czeszejko-Sochacki, *Sądownictwo konstytucyjne w Polsce na tle prawnoporównawczym*, Warszawa 2003, s. 217; L. Garlicki, *Sądownictwo konstytucyjne w Europie Zachodniej*, Warszawa 1987, s. 265; R. Hauser, A. Kabat, *Pytania prawne jako procedura kontroli konstytucyjności prawa*, „Przegląd Sejmowy” 2001, nr 1, s. 3; K. Kolasiński, *Zaskarżalność ustaw w drodze pytań prawnych do Trybunału Konstytucyjnego*, „Państwo i Prawo” 2001, nr 9, s. 25; A. Wasilewski, *Pytania prawne do Trybunału Konstytucyjnego. Problemy interpretacyjne na tle art. 193 Konstytucji RP*, „Przegląd Sądowy” 2000, nr 5, s. 5; M. Wiącek, *Pytanie prawne sądu do Trybunału Konstytucyjnego*, Warszawa 2011, s. 145). Odwołania do podstawy rozstrzygnięcia, konieczności, powinności lub perspektywy zastosowania kwestionowanego przepisu w konkretnej sprawie występują również powszechnie w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego dotyczącym przesłanki funkcjonalnej pytania prawnego (wyroki TK z: 4 października 2000 r., sygn. akt P 8/00; 6 marca 2002 r., sygn. akt P 7/00; 12 marca 2002 r., sygn. akt P 9/01; 6 maja 2003 r., sygn. akt P 21/01; 7 czerwca 2004 r., sygn. akt P 4/03; 16 listopada 2004 r., sygn. akt P 19/03; 30 maja 2005 r., sygn. akt P 7/04; 8 września 2005 r., sygn. akt P 17/04; 18 lipca 2006 r., sygn. akt P 6/05; postanowienia TK z: 29 marca 2000 r., sygn. akt P 13/99; 12 kwietnia 2000 r., sygn. akt P 14/99; 13 grudnia 2000 r., sygn. akt P 9/00; 24 lutego 2004 r., sygn. akt P 5/03; 14 września 2005 r., sygn. akt P 7/05; 19 kwietnia 2006 r., sygn. akt P 12/05; 19 grudnia 2006 r., sygn. akt P 25/05).

Skuteczne zainicjowanie konkretnej kontroli konstytucyjności przepisów w formie pytania prawnego wymaga spełnienia wymienionych wymogów, a Trybunał kontroluje na każdym etapie postępowania, czy nie zachodzi któraś z ujemnych przesłanek wydania wyroku, skutkujących obligatoryjnym umorzeniem postępowania (zob. postanowienia TK z: 18 marca 2009 r., sygn. akt P 13/08; 30 czerwca 2009 r., sygn. akt P 34/07; 15 października 2009 r., sygn. akt P 120/08).

2. W realiach analizowanej sprawy wątpliwości nie powinno budzić ani spełnienie przesłanki podmiotowej, skoro pytanie prawne przedstawił Sąd Okręgowy w Krakowie, ani też spełnienie przesłanki przedmiotowej, jako że podawana w wątpliwość jest zgodność z Konstytucją przepisu ustawy.

Sejm wyraża jednak przekonanie, że nie można mówić o ziszczeniu się przesłanki funkcjonalnej, ponieważ ewentualne rozstrzygnięcie Trybunału w przedmiocie zgodności zakwestionowanego przepisu z Konstytucją z całą pewnością nie mogłoby wywrzeć wpływu na rozstrzygnięcie sprawy zawisłej przed sądem. Nie jest więc trafne stanowisko, zgodnie z którym „ewentualne stwierdzenie przez Trybunał Konstytucyjny niekonstytucyjności normy wymienionej w sentencji postanowienia przesądzi wynik sprawy” (pytanie prawne, s. 4).

Jak wynika z uzasadnienia pytania prawnego, gmina wyznaniowa żydowska w K odrzuciła wniosek powoda o przyjęcie go w poczet swych członków, powołując się nie na art. 2 ust. 1 u.g.w.ż., lecz na swoje prawo wewnętrzne. Istotnie, w świetle art. 7 ust. 1 Prawa wewnętrznego wyznaniowej wspólnoty żydowskiej w Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 stycznia 2006 r. / 15 Tewel 5766 (dalej: Prawo wewnętrzne): „Członkiem Wspólnoty [zdefiniowanej w art. 1 ust. 1 Prawa wewnętrznego jako wyznaniowa społeczność żydowska w Rzeczypospolitej Polskiej – uwaga własna] może być osoba pełnoletnia, będąca Żydem lub pochodzenia żydowskiego, nie będąca wyznania innego niż mojżeszowe oraz nie będąca członkiem innego kościoła lub związku wyznaniowego, mająca obywatelstwo polskie i miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Członkostwo nabywa się z zachowaniem trybu przewidzianego w art. 10 ust. 1 [przepis ten wymaga potwierdzenia nabycia praw członkowskich uchwałą zarządu właściwej gminy – uwaga własna], przez złożenie pisemnej deklaracji, według ustalonego wzoru, wraz ze świadectwami dwóch członków wspólnoty z danej gminy”. W ust. 3 tego artykułu uregulowano sytuację osób, które należą do rodzin członków Wspólnoty, ale same nie są jej członkami – osoby te „mają prawo w pełni uczestniczyć w życiu Gminy, z włączeniem ograniczeń wynikających z judaizmu oraz praw wyborczych”. Na mocy ust. 4 tego samego artykułu, postanowienia ust. 3 „mogą mieć odpowiednie zastosowanie, na podstawie uchwały zarządu gminy, do osób pochodzenia żydowskiego lub wyznawców judaizmu nie mających polskiego obywatelstwa lub miejsca zamieszkania w Polsce, a także do osób pochodzenia żydowskiego nie będących członkami gmin, zrzeszonych w stowarzyszeniach kultywujących świeckie

tradycje Żydów oraz osób odznaczonych medalem «Sprawiedliwy Wśród Narodów Świata»». Ponadto w ust. 5 przewidziano możliwość uzyskania statusu honorowego członka Wspólnoty. Tekst Prawa wewnętrznego nie podlega ogłoszeniu w trybie przewidzianym dla prawa polskiego, bo nie stanowi źródła prawa w rozumieniu Konstytucji, ale jest powszechnie dostępny (zob. http://www.warszawa.jewish.org.pl/images/Dokumenty/prawo_wewnetrzne_2012.pdf; *Prawo wewnętrzne nierzymskokatolickich związków wyznaniowych w Polsce. Wybór aktów prawnych*, wybór i oprac. P. Borecki, C. Janik, Warszawa 2012, s. 226-240).

Jak wynika z powyższego, przesłanki członkostwa w gminie wyznaniowej żydowskiej zostały ukształtowane w Prawie wewnętrznym odmiennie niż w ustawie o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej. Należy więc rozważyć, jak przedstawia się wzajemny stosunek ustawy partykularnej i wewnętrznych regulacji związku wyznaniowego.

Jedną z naczelnych zasad określających relacje między państwem a kościołami i innymi związkami wyznaniowymi jest zasada autonomii tych związków, wyrażona w art. 25 ust. 3 Konstytucji. Zgodnie z tym przepisem: „Stosunki między państwem a kościołami i innymi związkami wyznaniowymi są kształtowane na zasadach poszanowania ich autonomii oraz wzajemnej niezależności każdego w swoim zakresie, jak również współdziałania dla dobra człowieka i dobra wspólnego”. Z autonomii związków wyznaniowych wywodzi się przede wszystkim ich uprawnienie do samodzielnego, a więc bez ingerencji organów władzy publicznej, określania swej struktury organizacyjnej (M. Pietrzak, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2010, s. 243), albo inaczej mówiąc, do samoorganizacji i samorządności (A. Mezglewski, H. Misztal, P. Stanisławski, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2011, s. 81). Do spraw objętych zakresem autonomii zaliczono w doktrynie także: „kwestie doktrynalne, zasady sprawowania obrzędów i udzielania posług religijnych, kryteria przyjmowania do wspólnoty religijnej, zawieszania możliwości uczestnictwa w życiu religijnym oraz usuwania ze związku wyznaniowego” (P. Borecki, *Autonomia kościołów i innych związków wyznaniowych we współczesnym prawie polskim*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2012, t. 15, s. 87-88).

Wynika stąd, że określanie trybu i przesłanek uzyskania, zawieszenia i utraty członkostwa w związku wyznaniowym jest jednym ze składników autonomii związku wyznaniowego. Jak dobitnie podkreślają autorzy jednego z podręczników z zakresu prawa wyznaniowego, objaśniając istotę autonomii: „Władze te [publiczne – uwaga

własną] nie mają w szczególności prawa do ingerowania w decyzje dotyczące przynależności do związków wyznaniowych” (A. Mezglewski, H. Miształ, P. Stanisław, *op. cit.*, s. 81; zob. też L. Garlicki [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. L. Garlicki, t. V, Warszawa 2007, komentarz do art. 25, s. 18).

Notabene, jest to interpretacja zbieżna z ustaleniami dokonanymi przez Europejski Trybunał Praw Człowieka na kanwie art. 9 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284), gwarantującego wolność myśli, sumienia i wyznania. W komentarzu do tego przepisu wskazano, że autonomia grupy wyznaniowej „polega na samodzielności w organizowaniu swojego funkcjonowania i form integracji wiernych”, a odnosi się w szczególności do „swobody grupy wyznaniowej do decydowania o swoim składzie, więc m.in. do wykluczania poszczególnych osób” (L. Garlicki [w:] *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności*, t. I. *Komentarz do artykułów 1-18*, red. L. Garlicki, Warszawa 2010, s. 581 i cytowane tam orzecznictwo; zob. też M. Hucal, *Wolność sumienia i wyznania w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, Warszawa 2012, s. 151).

Potwierdzenie i konkretyzację wyznaniowej autonomii prawodawczej w przypadku gmin wyznaniowych żydowskich stanowi art. 3 ust. 1 u.g.w.ż., zgodnie z którym gminy te rządzą się w swoich sprawach własnym prawem wewnętrznym (por. też J. Matwiejuk, *Pozycja prawna gmin wyznaniowych żydowskich w świetle ustawy z dnia 20 lutego 1997 roku o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej*, „*Studia z Prawa Wyznaniowego*” 2011, t. 5, s. 37; T.J. Zieliński, *Prawo wewnętrzne gmin wyznaniowych żydowskich w Polsce a normy ustawowe*, „*Studia z Prawa Wyznaniowego*” 2011, t. 14, s. 27).

W świetle przedstawionych uwag staje się jasne, że źródłem wymogu posiadania obywatelstwa polskiego jako warunku uzyskania członkostwa w gminie wyznaniowej żydowskiej nie jest zakwestionowany w pytaniu prawnym przepis ustawy, lecz regulacje wewnętrzne związku wyznaniowego. Ustawa partykularna jedynie powtarza ten wymóg; nawet uchylenie zaskarżonego przepisu nie spowodowałoby zmiany katalogu przesłanek uzyskania członkostwa w gminach wyznaniowych żydowskich. Szerszego uzasadnienia – wobec obowiązywania zasady autonomii związków wyznaniowych – nie wymaga też możliwość ustanawiania przez te związki bardziej rygorystycznych warunków członkostwa niż te

wynikające z prawa powszechnie obowiązującego (np. w zakresie przyjęcia określonych sakramentów lub akceptacji prawd wiary).

Sejm dostrzega, że zasadność utrzymywania tego przepisu w ustawie partykularnej – uchwalonej jeszcze przed wejściem w życie obowiązującej Konstytucji – może budzić wątpliwości. Teoretycznie rzecz biorąc, można sobie wyobrazić, że w wyniku zmiany wewnętrznych regulacji gmin wyznaniowych żydowskich, mającej na celu dopuszczenie członkostwa osób nieposiadających obywatelstwa polskiego, przepis ustawy partykularnej stałby się samoistnym źródłem zakazu przyjmowania takich osób w poczet członków gminy, a więc skutkowałby ograniczeniem konstytucyjnie zagwarantowanej autonomii tej grupy religijnej.

Należy wszakże zauważyć, iż w obecnym stanie prawnym kwestionowany przepis ustawy nie może zostać jednostronnie uchylony w wyniku działań władz publicznych, gdyż zgodnie z art. 25 ust. 5 Konstytucji: „Stosunki między Rzeczpospolitą Polską a innymi [niż Kościół Katolicki – uwaga własna] kościołami i związkami wyznaniowymi określają ustawy uchwalone na podstawie umów zawartych przez Radę Ministrów z ich właściwymi przedstawicielami”. W doktrynie jednoznacznie uznaje się, że nakaz uzgodnienia nowelizacji ustawy partykularnej z przedstawicielami danego związku wyznaniowego odnosi się nie tylko do przyszłych ustaw, ale także do tych, które wprowadzono do systemu prawnego przed 17 października 1997 r. i które nadal zachowują moc obowiązującą (zob. W. Brzozowski, *Zmiana i uchylenie ustawy z art. 25 ust. 5 Konstytucji RP* [w:] *Układowe formy regulacji stosunków między państwem a związkami wyznaniowymi (art. 25 ust. 4-5 Konstytucji RP)*, red. P. Stanisławski, M. Ordon, Lublin 2013, s. 356 i cytowane tam piśmiennictwo). Gdyby więc gminy wyznaniowe żydowskie zechciały zrezygnować z utrzymywania wymogu obywatelstwa polskiego wobec kandydatów na członków gminy, mogą w każdej chwili zwrócić się do Rady Ministrów o przystąpienie do negocjacji w celu uzgodnienia nowego brzmienia ustawy. Co więcej, sformułowano pogląd, że „w przypadku wystąpienia gmin wyznaniowych żydowskich z wnioskiem o zmianę wyrażonych w ustawie kryteriów członkostwa w tychże gminach, państwo powinno bezwzględnie spełnić życzenie strony wyznaniowej” (tak T.J. Zieliński [w:] A. Czohara, T.J. Zieliński, *Ustawa o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Polsce. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 45). Jednakże z informacji uzyskanych przez Prokuratora Generalnego od Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Religijnych

Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji wynika, że Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich w ostatnich latach nie występował o uzgodnienie nowelizacji ustawy partykularnej w trybie art. 25 ust. 5 Konstytucji (zob. stanowisko Prokuratora Generalnego z 11 kwietnia 2014 r. w niniejszej sprawie, s. 18). Nie ma zatem danych pozwalających na stwierdzenie, że gminy wyznaniowe żydowskie dążą obecnie do zmiany tej regulacji; co więcej – jak wynika z realiów badanej sprawy – gmina wyznaniowa żydowska w K powołała się na tożsamy pod względem konsekwencji normatywnych przepis Prawa wewnętrznego, by odmówić przyjęcia powoda w poczet swych członków.

3. Niezależnie od powyższych uwag, Sejm pragnie wyrazić wątpliwość, czy w sprawie leżącej u podstaw pytania prawnego dopuszczalne jest – rozważane przez sąd – wydanie tzw. orzeczenia zastępującego, a więc zastosowanie art. 64 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2014 r., poz. 121), zgodnie z którym: „Prawomocne orzeczenie sądu stwierdzające obowiązek danej osoby do złożenia oznaczonego oświadczenia woli, zastępuje to oświadczenie”. Po pierwsze bowiem, przepis ten dotyczy wyłącznie oświadczeń woli w rozumieniu prawa cywilnego; po drugie zaś, „nie stwarza on samoistnej podstawy dla kreowania obowiązku wyrażenia oświadczenia woli, a jedynie określa skutki prawne wynikające ze stwierdzenia tego obowiązku, którego źródłem są określone stosunki materialnoprawne” (M. Safjan [w:] *Kodeks cywilny*, t. I. *Komentarz do artykułów 1-449*¹⁰, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2011, s. 368). Tymczasem nie sposób jest uznać, że zakwestionowany w pytaniu prawnym przepis ustawy przyznaje każdej osobie, która spełnia określone w nim ogólnie przesłanki, roszczenie cywilnoprawne o przyjęcie w poczet członków gminy wyznaniowej żydowskiej. Wniosek taki byłby niezgodny nie tylko z nakazem poszanowania autonomii związków wyznaniowych, ale także z zasadami wykładni prawa oraz ze zdrowym rozsądkiem. W warunkach obowiązującego konstytucyjnego modelu stosunków państwo-kościół nie do pomyślenia jest sytuacja, w której władze publiczne miałyby zmuszać związek wyznaniowy do przyjęcia do swego grona osoby niepożądanego przez ów związek. Na akceptację zasługuje natomiast stanowisko, zgodnie z którym „odmowa przyjęcia do społeczności danego wyznania, podobnie jak wykluczenie, nie podlegają kontroli sądu powszechnego” (wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 13 sierpnia 2003 r., sygn. akt VI ACa 81/03).

4. Jak wynika z dokonanych ustaleń, ewentualny wyrok Trybunału w przedmiocie zgodności art. 2 ust. 1 u.g.w.ż. ze wskazanymi wzorcami konstytucyjnymi nie mógłby wpłynąć na kierunek rozstrzygnięcia sprawy zawisłej przed sądem. Oznacza to, że nie została spełniona przesłanka funkcjonalna pytania prawnego. Wobec tego należy uznać, że postępowanie przed Trybunałem podlega **umorzeniu** na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK, ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

MARSZAŁEK SEJMU



Ewa Kopacz